

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1989

MÁRCIUS

MESTERHÁZI MÁRTON

Németh Ákos: A Heidler-színház utolsó napjai című drámájáról

A fiatal szerző első drámája (*Lili Hofberg, Színház, 1988. május*) alapján íródott hangjátékot most fogadta el a Rádiószínház. Az olvasóm b b z zz mbbbbbmbmm a Rádiószínház. Az olvasó a folytatást tartja kezében. Tulajdonképpen az első darab is viselhetné a második címét; Németh Ákost most láthatólag az etimológiai értelemben vett dekadencia foglalkoztatja: a hanyatlás, a bomlás, a rothadás.

A hangnem elégikus. A *Lili Hofberg*ben a szereplők a világ romlásáról elmélkednek, a színházak csődjéről; újra meg újra elfilozofálnak az öregedésről és persze a múlttól, az ifjúságukról, amikor még jobb volt a világ, és ment a színház. A *Heidler-színház utolsó napjaiban* ugyanígy mereng Heidler, Gratte, Küstrin, Poelz — de még Goebbels is.

Raadásul jogosan tekinthetjük zsánerdarabnak mind a kettőt. A színház egyszerre közönséges és varázslatos világa . . . siker, bukás, embermegszólás, pletyka, intrika sminkelés közben, botrány követségi bálon, illedelmes sörözőben és szutykos társalgóban, méltatlan szakítások és megalázó kibékülések . . . gyakorlatilag a *Lili Hofberg* egész cselekményét elmondtam. Vagy gondoljunk a *Heidler-színház utolsó napjaiban* az I. és a II. felvonás első jelenetére. A szerző még a zsánerdarabban oly gusztusosan ható nagy tablókat is odacifrázza a szín-padra : van bál, ünnepség, dalbetét (Lili Hofberg a magáét felvonásvégén, tomboló színpadi közönség előtt vezeti elő ...).

Németh Ákos bravúrja az, hogy az elégikus zsánerdarabból keserű történelmi drámát tud csinálni. Lili Hofberg a dekadencia első napján, az első „végnapon” antiszemita sajtódenunciánssá aljasul — egy főszere-

pért. Még csak csorba esett a becsületen, de tudjuk, miért, és látjuk, milyen baktériumok nyomulnak majd be ezen a résen, hogy felfalják az emberséget. Azután eltelik kilenc év. Következnek a Heidler-színház utolsó napjai.

Hogyan csinálja meg a bravúrt Németh Ákos az új helyzetben? Ne elemezzük végig a darabot, lássuk csak az első jelenetet.

Hiszti színész nő jelmezt próbál. Zsánerközhely, csak nagyon jó replikák vannak benne („Attól még fájhat a gyomra.” — Nézzük meg a szöveggörnyezetet is : az ilyen biztos kézre föl kell figyelni.) Belép egy fiatal fér-fi. („Most katona, valahol Szerbiában” — konferálják), és Heil Hitlert köszön. Íme a keletkezés. Az író már nyugodtan visszacsúsztathatja figuráit az ismerős színházi nyüzsgésbe: van hozzá kontrasztja. A nyüzsgés elfogy, két színész nő elmélkedik elégikusan az igazgatóról, a társulatról, a gondokról, a régi tagokról, az Orfeumról, majd — en passant — a döntő információ: Goebbels nézni fogja a másnapi előadást. Még egy kis csevely kicsengésül — kész az expozíció.

Az egész darab ilyen mesterien épül. Az elégiák megszólalnak spiclik és főnácik ajkán is; a színházi élet zsánerközhelyeit (színésszerelem, pletyka, intrika, bankett), mint vattát a vér, átítatja a történelem: a végnapjaihoz közeledő náciizmus történelme. Mígnem a hiperpatetikus beszédek s a protokollfényképezkedés után kiadatik a parancs a színháziak „eltakarítására”. Az 1929—33-as krach hatalomra került megalázottai végre bosszút állhatnak a „nem termelő sfera” eme szelétén is.

A sok dicséret után az egészséges ironia mindenképpen föltéti a kérdést: egyáltalán kell-e még tanulnia Németh Ákosnak? Hogyne. A II. felvonás titokzatos 3. jelenete megérne még egy kidolgozást. Továbbá : a figurák nem mindig tudják még, mennyit mondhatnak el az író gondolataiból úgy, hogy azért önmaguk maradjanak; a mondatok néha még eltévesztik az előbeszédi pongyolaság és a szigorúan komponált célratörés arányát. (Gondoljuk meg: élő klasszikusaink egy-egy naturalista hűséggel lejegyzett interjúja kínosan bizonyul nyomtatásban, pedig hallgatva abszolút nyomdakésznek éreztük.)

Van tehát tanulnivalója Németh Ákosnak bőven. De reméljük, nemcsak ideje lesz rá, hanem színházi alkalmá is.

WOLFGANG, a *kisfia*

LILI HOFBERG

MÜLLER dr.

WIESEL

REINECKE

GOEBBELS dr.

Színészek, színésznők, öltöztetők, katonatisztek, SS-tisztek és mások

NÉMETH ÁKOS

A Heidler-színház utolsó napjai

Dráma három részben

Bécs, 1943 végén

SZEREPLŐK

HEINRICH HEIDLER

HANNA KÜSTRIN

SIEGFRIED POELZ

IRENE KRAUSS

GRATTE, *színházi titkár*

ISCHL dr., *színházi orvos*

*a Heidler-színház színészei
és színésznői*

I/1.

Hanna Küstrin és Irene öltözőjében. A színen Irene, az öltöztetője és Ischl doktor

IRENE (*ruhát próbál*) Nem, nem ! Nem és nem ! Meg-

mondtam már, mit akarok. Világosan megmondtam.

GRAUERNE Igen, kisasszony, ezt nagyon jól tudom. De

azért . . .

IRENE Ne vágjon a szavamba! Mik ezek a vackok itt? És miért ilyen hosszú? Miért ilyen hosszú?

GRAUERNE *(türelmesen)* De kisasszony. A múltkor azt tetszett mondani ...

IRENE Elég, elég! Nem bírom. Megörjít az örökös lo-csogásával! „De kisasszony így . . . de kisasszony úgy.” *(Lezöttyen egy székre. A fejét fogja)* Kifárasztott mondhatom. Fejezzük be.

GRAUERNE Most akkor hogy legyen?

IRENE *(mártírsóhajjal)* Rövid legyen. Érti, amit mondok? Legyen sokkal rövidebb. És könyörgök, hagyjon ezzel a pliszírozással. Őszintén szólva már az anyag sem tetszik. Őregit. Nem akarok úgy kinézni, mint egy harmincéves vénlány.

GRAUERNE És ha az igazgató úr azt akarja, hogy hosszszab legyen?

IRENE Heidler? Őt majd én elintézem. Bizza csak rám. Mit szól hozzá, doktor? Az embert megörjítik.

Ischl nevet

Ne nevéssen, doktor! Maga mindig nevet. Ha beteg vagyok és haldoklom, maga akkor is csak nevet. Borzasztó ember. Nem szeretem magát. Csak nevéssen. Miért nem a Bräuernál ül, annál a kórónál. Vagy a Küstrinékkel odabent? A Küstrin kidobná, ha így ne-vetne.

ISCHL Látja, maguk tényleg különböznek. Küstrin gyakran beteg, de sohasem mondja. Maga sosem beteg, de gyakran van a halálán.

IRENE Megálljon, maga gazember ... Lenne csak magának olyan migrénje, doktor, mint nekem, és mindenki felbosszant. Egyébként is gyakran szédülök, és rosszul vagyok.

GRAUERNE Az a gyomortól van. A férjemmel is így van. IRENE Maga csak fecseg, Grauerné. Magának nincs is férje, csak együtt él egy sofőrrel, mindenki tudja.

GRAUERNE Attól még fájhat a gyomra.

IRENE Ez, látja, igaz. De nekem nem fáj a gyomrom. Ez azért van, mert keveset eszem. Nincs étvágyam sem. *(A tükör előtt)* Mégis jól nézik ki, nem úgy, mint az a deszka Bräuer. A Walders meg elhízott, ez így van.

ISCHL Bár beülhetne egyszer az én rendelómbe, tanulmányútra, Irene.

IRENE Maga tényleg megbolondult, drága doktor, ez már biztos. Hát mit keresnek én a maga kacetjai között? Már megint nem figyel, Grauerné! Tessék, meg-szűrte a tüvel. *(Ischlhez)* Utálok mindent, ami fehér, édes doktor. És maguknál minden olyan büdös, isten tudja, mitől. Én egészséges vagyok, hál' isten, mint a makk. *(Majd)* De hát miért nem ül le, doktor, az isten áldja, rossz nézni magát. Üljön le, ahol helyet talál. Itt persze olyan rendetlenség van, Grauerné soha nem rakodik el.

EGY SZÍNÉSZNŐ *(kivágja az ajtót, bekiabál)* Gyerekek, megjött a Poelz!

Ajtó csapódik, kint lárma, nevetés, kiáltások

IRENE A Poelz! Maga persze nem ismeri. Átkozott fickó. Don Juan és ripacs, a társulat oszlopa. Most katona, valahol Szerbiában. Talán szabadságra jött, vagy leszerel, ha Heidler el tudta intézni.

POELZ *(bedugja a fejét. Civilben van)* Halló, Irene! Hogy vagyunk? Sirtál sokat nélkülem? Heil Hitler mindenkinek.

IRENE Poelz, vén szélhámós! *(Megöteli)* Ül le, mi újság? Mesélj!

Poelzcel többen bejönnek

POELZ Nálam semmi. Leszerelek, a Heidler kijárta valahol. És itt mi újság? Hol vannak a többiek? MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ Próbálnak bent. Egy új darab, nem ismered.

IRENE Én is vagyok benne, de csak a második felvonástól, de arra aligha kerül ma sor.

ELSŐ SZÍNÉSZNŐ Ahogy én az Erdmannt ismerem, ma aligha kell bemened. Hisztériázni fog, és kiborul, mindezt miért? Mert nem tudja a szerepét.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ Az Erdmann-nak vége. Úgy liheg, mint egy megkergetett kutya, nem bírom hallgatni. Vége van, én mondom.

ISCHL De hiszen semmi baja, ha mondom, semmi! Makkegészséges.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ Csodálom, doktor, hogy csak ennyire becsüli a női megérzést. Csodálom, komolyan.

POELZ Atyám! Látom, itt minden a régi. Nem jön, doktor? Heidlerhez megyek.

ISCHL Menjünk. Hölgyeim, szabad a terep. Az anatómia e perctől önökre vár.

POELZ *(kifelé)* Borzasztó nők! És most mi jövünk, doktor úr. A nyelvükre kerülünk, ez kétségtelen. És ez sem finomabb, mint egy élvezetboncolás.

Ketten el

ELSŐ SZÍNÉSZNŐ Irene, bekapcsoljam a rádiót? IRENE A rádiót? Hagyd már. Egész nap szól. Szétesik a fejem.

Első színész nő bekapcsolja a rádiót. Az állomások közt keresgél, szemlátomást zenét keres. Valamit dúdolgat közben. Nem talál semmit, unottan lekapcsolja

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ *(első színész nőhöz, a tükörből)* Most már tényleg levágtam a hajam. Bár a Walders is jobban nézett ki hosszú hajjal, nem gondolod?

ELSŐ SZÍNÉSZNŐ Most ez megy, miért ne?

IRENE Nem, szerintem sem áll jól neki. Nem, ezt ne így, Grauerné. Mindent nekem kell megmutatnom?

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ Ma este nagyon vacak lesznek. Csak az vigasztal, hogy nem lehetek rosszabb, mint az Erdmann.

GRAUERNE Bocsanat, kisasszony, emelje fel a karját. Mindig leengedi.

IRENE Már hogy engedném le? Egyáltalán nem engedtem le. Maga csak ne oktasson. Egyébként persze hogy leengedem.

Mit gondol, órákig fogok így állni? Már fáj a kezem.

HARMADIK SZÍNÉSZNŐ *(be)* Halljátok? Halljátok ezt a lármát? A Poelz ajánlatot tett a Berger mamának.

ELSŐ SZÍNÉSZNŐ A Poelz egy bohóc.

HARMADIK SZÍNÉSZNŐ Lehet, hogy csak bohóckodik, mindenestre egész jól belejött. Most kergeti a Berg-

gernét a színpalak mögött. Az persze boldog.

IRENE Atyaisten! Hisz a Berger mama ötvenhat éves! ELSŐ SZÍNÉSZNŐ Tévedsz, Krauss. Hatvan, ezt biz-

tosan tudom.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ De hisz a Heidlerhez indult.

HARMADIK SZÍNÉSZNŐ A Heidler! Az ráér. Most a nőket hajkurássza. A Bräuer már bezárkózott. IRENE Csak kapja el a Heidler, visszazsuppolja a cset-nikek közé.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ A Bräuer bezárkózott? Neki igazán felesleges volt.

IRENE Jól van, Grauerné, fejezzük be ezt a piszmogást.

Mára elég volt, úgyse jutottunk semmire. GRAUERNE Mondhatom, nem az én hibám. Maga köz-

ben folyton jön-megy, nem figyel, egy percre sem áll meg nyugodtan. De nem baj, még ügyis főznöm kell.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ *(sóhaj)* Hét óra. Mindjárt itt az esti előadás.

IRENE Nekem mindegy. Én persze nem kaptam benne semmit, mert a Heidler az egy disznó. De nem is bánom, nem szeretem ezeket a modern darabokat.

GRAUERNE Hét óra? Jézus Mária, az uram vacsorázn akar! Rohanok, ez még agyonver. *(El)*

IRENE *(utánakiabál)* Aztán holnap pontos legyen!

GRAUERNE HANGJA *(elmenőben)* Ha túléltem a mai estét.

IRENE *(morogva)* Nekem mindegy, de a ruhám kész legyen.

ELSŐ SZÍNÉSZNŐ *(lustán feláll)* Na, én megyek. Ezt a tüt elviszem, ha a Poelzcel találkozom a folyosón,

beledöföm a fenekébe. Attól biztos lehiggad. HARMADIK SZÍNÉSZNŐ Várj, megyek én is. Ilyenkor jobb csoportosan közlekedni.

Ketten el

ISCHL *(visszatér)* Alighanem itt hagytam a kabátomat.

Mennem kell sajnos, a munka szólít, hölgyeim. MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ *(árnyalatnyi gúnyjal)* A Bergernét kell kezelnie?

ISCHL *(nevet)* Ahá, hallották ezt a csőrömpölést? Poelz feldöntött pár diszletet, de a direktor már fülön fogta. Most

mossa a fejét. Persze csak komédia az egész, de a

Poelz mégis úgy viselkedik, mint egy kis kölyök, aki rossz fát tett a tűzre. Szánja-bánja bűneit, és sóhajtozik, amíg a direktor nevetni nem kezd, akkor pedig majd elmegy sörözni.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ A Poelz ! Az egy szélhámos disznó.

Küstrin be. Leül, pakol

Mi az? Vége a próbának?

KÜSTRIN Igen. Az Erdmann rosszul lett. *(Irenéhez)* Te már ne is menj.

Második színész nő gúnyosan nevet

Jó napot, doktor.

ISCHL Rosszul lett az Erdmann művész?

KÜSTRIN *(fáradtan festi a szemét)* Főléleg odamennie, majd meggyógyul.

ISCHL No igen. Azért odanézek. Kezüket csokolom.

MÁSODIK SZÍNÉSZNŐ *(sóhajt)* Megkeresem én is a Heidlert. Megkérdezem végre, mit akar ma este. De összevissza ez az egész mai darab ! Jó, ha még tíz előadást megér.

Ketten el

IRENE Heidler üzen valamit?

KÜSTRIN Nem *(Majd)* Nem hiszem, hogy ma még látni akarna közülünk valakit is. Teljesen ki van merülve. *(Majd)* Nem csodálom persze. Van gondja elég mostanában.

IRENE *(vállat von)* Meglehet. Azért színházigazgató, hogy gondoljai legyenek.

KÜSTRIN Ő is csak színész. *(Az arcát púderezzi)* Nincs egy szabad estéje. Itt minden baj, semmi sem egy-szerű. Mindenki sír, hogy túl kevés a szerep, hogy túl sok a szerep, hogy ez fáj vagy az, és mindenki kiké-szül. *(Vizsgálja az arcát)*

IRENE Ennyi nő közt, csodálad? Már évek óta, mióta a férfiak mind bevonultak, majdnem mindegyik.

KÜSTRIN A mindennapi hisztéria. Mindenki sír, hogy nem csinálja tovább. Ez persze csak szöveg. Ha tényleg el kéne menni ... *(Borzong)* Gondolj csak arra, amikor az öreg Ahlét nyugdíjba küldte.

Irene nevet

Vagy a Walders ! Hiába szült három gyereket, vissza-jár, évről évre mindig. Pedig hogy fogadkozott, hogy ő anya lesz, és csak az. És szerintem még csak fel sem tűnik neki a különbség.

Hallgatnak

(A másikhoz fordul) És te, férjhez mész?

IRENE *(kissé döbbenet)* Én?

KÜSTRIN *(a szemét rajzolja)* Ez a ceruza, ez nulla. *(Eldobja, majd)* Hát itt van az őrnagyod.

IRENE Hetschke? Csak százados. *(Megrázkódik)* Dehogy megyek férjhez! *(Nevetgél)* A Hetschke, az más. Teljesen más. Majd megismered, tetszeni fog.

KÜSTRIN *(a tükörbe mosolyog)* Ha fáradt vagyok, mindig nagyon kifestem magam. Persze ma a Poelz elvisz mulatni. Megünnepeljük, hogy visszajött. *(Majd)* Azt mondta, az Orfeumba akar menni, a König utcába, mert ott szépek a nők. Ezt mondta nekem, érted?

IRENE Az Orfeum? Talán mi is oda megyünk ma este.

KÜSTRIN *(a tükörbe)* Holnap, a bemutatóra vendéget kapunk Berlinből. Ezt persze csak én mondom, Heidler úgyis beszél még veletek holnap délelőtt.

IRENE *(figyelmesen nézi)* Goebbel's titkára megint ide-jön?

KÜSTRIN Talán maga Goebbel's.

IRENE *(hümmög)* Minden fontos szerepedben megnéz. *(Majd)* El fog csalni Berlinbe.

KÜSTRIN Jól érzem itt magam.

IRENE Egy nagykutyt nem lehet megsérteni.

KÜSTRIN Igaz, a kedvence vagyok, és dédelget, de ki tudja, mit hoz a holnap. Ma minden körzetvezető a saját színházával dicsekszik, éppen egy miniszternek ne volnának kedvencei? De a játékszert meg szokták unni.

IRENE Te ügyes nő vagy, Küstrin. Te úgyis talpon maradsz.

KÜSTRIN *(rápillant)* Remélem.

IRENE Tudod mit? Hetschkével én is az Orfeumba vitetem magam, és este találkozunk. Foglaltatok asztalt. *(Angyalian mosolyog)* Csináljunk közös programot, maholnap úgyis bezárják azt is. Ha valaki egy Küstrinnel mutatkozik, az manapság még jól jöhet.

KÜSTRIN *(mosolyog)* Kis Krauss, ne hizelegj. *(Veszi a kabátját, és Irene is)*

IRENE Szemtelen vagyok? *(Búbajos mosollyal)* Ugye nem igazán, Hannchen? *(Küstrinbe karol)*

Küstrin nevet. Leoltja a villanyt, egy ajtó csapódik. Valaki a távolban a Figaro házasságából énekel. Tompa dobbanásokkal és kiáltásokkal a díszletezők rakodnak: az esti előadás készülődik. Ketten sétálva el

I/2.

Séta az esti Bécsben

Heidler kilép az oldalsó bejárón Poelzcel és Grattéval, és bezárja a kaput, nehézkes csikordulással. Ezek ketten őt nézik

POELZ Miért nem hagyod ezt a zárogatást Weidig bá-csira?

Végül is ő a portás.

HEIDLER *(vállat von)* Tudod, ezt én szoktam bezárni. Mindig én. Nem érezném jól magam, ha nem így len-ne. Így fejeződik be a nap. *(Elteszi a kulcsot. Fárad-tan beszél)* Így tudom, hogy itt nem maradt már sen-ki, csak Weidig, aki elől bezár.

POELZ *(nevet)* Csodálatos nyugalom!

HEIDLER Ne beszélj így. Ha tudnád, mennyire elcsigázott vagyok. Nehéz nap van mögöttem, és a hol-napi még nehezebb lesz. Egyszerre négy darab, nem fogom csinálni többé. Ez az óra a nyugalom szigete. Nézd, minden csendes, az utcák kihaltak, rajtunk kívül nem jár erre senki sem. Az égen még felhők sincsenek.

GRATTE *(mormogva)* Holnap nem fog havazni. POELZ

Még nagyon korai volna.

HEIDLER *(fáradtan)* Ismeri a csillagokat, Gratte? Mit mondanak magának? Szerencsés napunk lesz-e hol-nap?

GRATTE Nem értek hozzá, direktor úr.

HEIDLER De hisz benne?

GRATTE Nem, nem hiszek.

HEIDLER *(Poelzhöz)* Ha tudnád, Siegfried, hogy ennek a színháznak még csillaga is volt! Huszonöt éve, mi-kor ezt a színházat megcsináltuk, egy ilyen este, mint a mai, Lili Hofberggel csillagot választottunk neki hazafelé. *(Az eget vizsgálja)* Melyik lehet, az isten tudja.

POELZ Eltűnt, mint minden. Már csak te maradtál egyes-egyedül.

HEIDLER Hm, igen. Néha egyedül is érzem magam. *(Botjával csapkodja a sarokköveket)* Néha már úgy érzem, én itt csak akadály vagyok, akadály valaminek. És nem is tudnám megmondani, minek . . . *(Közönyösen)* Már öreg vagyok.

Poelz tűnődik

Igen, hagyjuk. Örülök, hogy legalább most nem egyedül kell ballagnom hazafelé. Ez olyan megszokott. Be-zárok, és megyek a néptelen utcákon, magamban vagy Grattéval, de az is csak olyan, mintha magam volnék. Két öreg. Igaz, Gratte?

GRATTE Igaz, direktor úr.

HEIDLER *(nevet, csendesen)* Gratte csak baktat mellettem, szótlánul, és hallgatja, amiket mormogok, vagy még azt sem, csak hallgatjuk ketten az őrárat dobogását valamelyik utcán, és hümmögünk.

GRATTE Így van, direktor úr.

POELZ Pedig te még nem vagy öreg, Paul.

GRATTE Negyvenöt vagyok.

POELZ Akkor hát fiatal vagy. És a rossz szemed miatt katona sem leszel. Voltaképpen jó neked.

GRATTE Igen? *(A fejét csóválja)* Nem hiszem.

POELZ *(harsogva nevet)* Nem szeretsz itt, Gratte? Én bizony szeretek itt. Az anyját, ez egy jó hely. Nem is tudod talán, mennyire. Drága barátom, szeretni kell

ezt az egészséget. Szeretni kell az életet. Én szeretem most, amikor harmincéves vagyok, szerettem húszévesen, és egyre jobban szeretem. Ötvenévesen kövér leszek és kopasz, mint egy elefánt, és akkor fogom csak igazán szeretni.

HEIDLER *(elgondolkodva)* Azt mondják, minél öregebb valaki, annál inkább ragaszkodik az életéhez. Hát nem tudom. Most mindenesetre szeretnék pár nappal öregebb lenni.

POELZ Nem értelek.

Hallgatnak

Milyen csendes az éjszaka! Milyen végtelen nyugalom van. *(Mélyet lélegez)* Istenem, ez szokatlan. Ez Bécs másik arca. De rég nem éltem át ilyet. Séta a csillagos ég alatt, lassan lépkedünk, és nem moccan rajtunk kívül semmi. Igazi béke. Tudod, Gratte, én vidékről kerültem ide. Egy kisvárosból, a magyar határszél-ről. Apám fakereskedő volt, sok gondnal persze, a régi Ausztria végén. És én a telepen ... Micsoda nyugalom! Mindig ott játszottam, kisgyerekek, csak magamban, a forgácsok közt, a szitáló fűrészpörben. A frissen fűrészelt fenyődeszkák szaga! A tölgyszerendák. Sehol senki, távol egy gép bűg. Soha nem felejttem ezt el. Micsoda csend! Az igazi béke.

GRATTE És miért lettél színész?

POELZ *(vállal von)* Már nem tudom. Apám is tönkrement végül, én még gyerek voltam. Tán tizéves. *(Fintorog)* Hogy lökdöstük egy éjjel apámmal a deszkákat, a Dunába, mindent, ami a telepen megmaradt. És úszott le szépen mind Magyarország felé, ahol akkor kommün volt, minden úszott, Jézusom! Soha nem felejttem el ezeket. És szöktünk, a hitelezők elől, még akkor, egy ilyen éjjel, mint ez a mai, el onnan. Nem maradt nekik semmi sem. *(Nevet)* Apám jól kicseszett velük, jókat röhögött rajta, ahogy hajította a lovakat.

GRATTE Mihez kezdett aztán az apád?

POELZ Felakasztotta magát. *(Majd)* Én meg színész lettem, persze csak sokára. *(Majd)* Régi dolgok ezek.

GRATTE *(gúnyosan mosolyog)* De itt nincsen ózon, se gyantaillat. Ez Bécs, Poelz, ez Bécs.

POELZ Igen, igen, mégis ... Ez egy ilyen város. Vagy csak az este teszi? Itt mindig a régi dolgok jutnak az ember eszébe. Ezek a szűk utcák, a kapualjak, minden valami mást idéz. Diszlámpák, rokokó és hámló vakolat. Összszavarodott az idő.

GRATTE *(dűnnyög)* Az idő, megállt az idő. Nem múlt-nak az évek, pedig talán tíz év is elműlik egy ilyen éjjel, ki tudja. Idegesít ez a csend, rosszul érzem magam tőle. Nem bírom. Valami készül, és ki tudja, mi. Ki tudja, mit vajúdik a birodalom, és mit hoznak az évek. Talán senki sem tudja, és ez szörnyű.

POELZ Felesleges. Csak rágod magad. Az orosz sztyepp megbénítja a gondolatainkat. Mindenki csak erre gondol, lefogadok. Nyomasztó ősz, nyomasztó tél. Én nem gondolok semmire, én berűgök, mint egy gorilla, és visitani fogok az utcán. Még ma. Bevisz az őrjárat, se baj. Összehányom nekik az őrszobát, legalább lesz rólam valami emléküik. Legalább történik valami. *(Majd)* Megyek mulatni a Küstrinnel a König utcába.

Hallgatnak

HEIDLER *(egy pad mellett)* Ülünk le itt egy kicsit. A Küstrin megvár. *(Poelz vállára teszi a kezét)* Vedd feleségül, vedd el. *(Mormogva)* Rád vár, hát nem vetted észre?

POELZ *(hümmög)* Igen, igen. De Heinrich, mihez kezdjek én? Színész vagyok, egy disznó, nem férj, és nem családapa. Te se lettél az, és senki se.

HEIDLER Csak kevesen.

POELZ Mit szólsz, Gratte?

GRATTE Nem tudom. Én nem tudom. *(A fejét csóválja)* Mit szólhatnék? Én se nősültem meg.

HEIDLER És holnap este itt lesz a birodalmi miniszter.

POELZ Megint?

GRATTE Gyakran előjön. Ha Bécsben van, majdnem mindig. Nem szereti a feltűnést. Csendben jön, csendben megy. Soha nem igazodsz el rajta. Mit fog tenni igazából, ki tudja? Némán figyel, mosolyog, aztán tajtékezni kezd. Aztán hátrafordul, és nyugodt, úgy tűnik. Hányszor fagyott az arcomra a nevetés, mikor

rájöttem, hogy rólam viccel. Csak néz, aztán sűg valamit, maga mellett. Mit sűg? Hogy szép idő van? És amaz miért jegyzi fel? Csak játszik, csak játszik.

Mindketten némán figyelik, ettől zavarba jön

POELZ A fenébe ezzel! Lényegtelen, a gond-baj megvár; én nem rágódom. A régiék árnyéka rajtunk, a múlt szellemei elérzékenyülten figyelnek, mi ez a komédia? A nagy Hofberg most nevetne, ha itt lenne, belém karolna, és suttogná a rekedt hangján, hogy vigyél el inni valahova, kis Poelz, édes fiam.

HEIDLER Lili Hofberg? *(Grattéhoz)* Maga persze már nem ismerte. *(Majd)* Levelet kaptam tőle nemrég. *(Kutat a zsebében)* Hová tettem?

POELZ Hol van most?

HEIDLER Egy intézetben, a hegyekben, nem messze innét. Meg akartam látogatni egyszer, de nem enged oda senkit, csak Küstrint. *(Egy zörgő papírt gyűrőget a kezében)* „Drága Heinrichem” *(Aztán nem folytatja, csak hallgat. A csillagokat figyeli)* Minden elműlik, persze. Minek kínoznánk magunkat? *(Motyog)* Feles-leges, nem igaz? Jól mondod, fiam. Talán cinizmus ez? Vagy csak gerinctelen vagyok? Meglehet, ki tudja. Minden jól van úgy, ahogy van, vigye el az ördög. *(Rosszkedvűen piszkálja a körmét)*

GRATTE Nem fázik, direktor úr?

HEIDLER Nem fázom, Gratte. Hagyja a kabátját, nem kell. *(Feláll)* Na menjünk. Hogy a fene enné meg ... POELZ *(feláll, megropogtatja a csontjait, nyújtózkodik)* Menjünk.

Elmennek, lassan. Távoli hangok: egy éjjeli őrjárat el-nyújtott kiáltásai: Itt kettes őrszem, itt hármassal őrszem. A Schiller utcán menjetek. Minden rendben? Minden rendben. Valaki kiált: Klaus, Klaus! Istenem, Klaus! Az éjszaka hangjai

II/1.

Küstrin lakása. Reggel. Küstrin alszik. Felriad. Poelz az ágy szélén ül, nevet

KÜSTRIN *(álmosan. A szemét törli)* Már felkeltél? Ó, de álmos vagyok. *(Majd)* Hogyhogy te már felkel-tél?

POELZ Megszoktam.

KÜSTRIN Megijesztettél. Ne nézz így rám.

POELZ Már késő van. Menjünk együtt befelé. KÜSTRIN Az én köpenyem van rajtad? És én mit veszek fel?

POELZ Maradj így, így jobban tetszel nekem. *(Majd)* Főzzek kávét?

KÜSTRIN Végre valami értelmes is az eszedbe jutott. Kint mindent megtalálsz. *(Felül az ágyon)*

POELZ *(kíntről kiabál)* Hogy becsapod az embereket, ha alszol! Még soha nem láttalak ilyen angyalian ártatlannak, mint most, mikor aludtál. Ez tettetés volt, ne tagadd!

Küstrin jótűnően nyújtózkodik

(Még kíntről) Nem mondhatnám, hogy valami nagy rend volna itt. Alig találtam két tiszta csészet. KÜSTRIN Hol az a kávé?

POELZ *(bejön)* Feltettem. *(Kinyitja az ablakot, aztán gyanakodva szimatol kifelé)* Mi ez a szag? KÜSTRIN *(álmosan)* Répa.

POELZ Répa?

KÜSTRIN Répa. A Seewingné már az ebédet főzi, így elaludtunk. *(Majd a szemét dörgölve)* Mit csodálkozol. Most ősszel az egész kerület répaszagú. Sőt egész Bécs répaszagú, de talán az egész birodalom. *(Ásít)* Ez egy répaszagú birodalom.

POELZ *(a saját helyére mutat. Nevet)* Tegnap ki feküdt itt?

KÜSTRIN *(elutasító mozdulat a kezével, mosolyogva)* Ilyet nem illik kérdezni.

POELZ És ők mit szólnak hozzá, hogy a szép nő, akit este ágyba visznek, reggel ilyen nyüzött és rossz a kedve?

KÜSTRIN *(nevet)* Csak mernének szólni bármit is. POELZ Sápadtak látszol mostanában.

KÜSTRIN Mindig van valami bajom. Nem érdekes.

POELZ (az ajtófélfának dölve tűnődik) Kivel vagy te igazából bizalmas?

KÜSTRIN (álmosan nézelődik, az ágy szélén ülve) Min-denkivel, kis hülyém. Hol a papucsom?

POELZ Rajtam. KÜSTRIN Na vedd le azonnal. Kitágítod teljeseen. POELZ És én miben legyek?

KÜSTRIN Az kit érdekel.

POELZ Tudod, milyen hideg a konyha?

KÜSTRIN Van róla fogalmam.

POELZ Vagy a papucs, vagy nincs kávé.

KÜSTRIN (visszadől az ágyra) Na, hozd a kávé.

POELZ (elcsoszog. Hangja) Ilyenek vagytok, már mindenkit kiismertem. Éljen a kényelem! Éljenek a nők! Ez egy igazi hatalomátvitel. En ezentúl befogom a szám, engedelmes szolgál leszek.

KÜSTRIN Ne üvöls. (Ásít)

POELZ (skálázik) Az én hőstenorom? Hah, mit beszélsz! Ez lázadás. Mások megőrülnek érte, ha hallják.

KÜSTRIN Megőrülnek? Igen ez reális.

POELZ (bejön a kávéval) Veled megyek, nehogy a ház-mester cirkuszoljon.

KÜSTRIN Nem mer.

POELZ Nana, te nem ismered. A bécsi házmesterek messze földön híresek. Bizony, kispofám, maga Bécs is attól számíthatja létét, mikor a környékbeli barlangokban először tűntek fel a megdöbbenő ősemberek közt az első ősházmesterek, kék köpenybe bújva, kulcsosmót zörgetve, és szedni kezdték a kapupénzt. Ezzel kezdetét vette a civilizáció, és megszületett Bécs. (Szürcsöli a kávé) Hiszen később a tatárjárás is azért állt meg Magyarországon, mert a tatárok megjáradtak a bécsi házmesterektől.

KÜSTRIN Ne csörömpölj a kanállal.

POELZ De csörömpölök. Figyeld csak, ez olyan, mint egy szimfónia.

KÜSTRIN Úgy viselkedsz, mint egy kisgyerek. POELZ Csodálsz? Levettem az egyenruhát. KÜSTRIN Milyen volt Szerbiában?

POELZ (elhúzza a száját) Semmilyen. Mit is mondhat- nek erről? (Tűnődik) Ki tudja, talán álmodtam az

egészet. (Nevet) Tudod te, hogy a hadsereg minden áldott nap pontban délben felgyűjt egy falut Szerbiában? (Magyarázólag) Megtorlásul a partizánokért.

KÜSTRIN Milyen falut?

POELZ Hogyhogy milyen falut? Mindegy. Bármelyiket.

KÜSTRIN És mi lesz az ottaniakkal?

POELZ (vállat von) Aki akar, elmegy. Tudod, a balkáni paraszt makacs fajta, van, aki nem megy sehova .. az ilyenekkel nem lehet mit csinálni. A többiek fel-mennek a hegyekbe, gondolom. De hát ez már az ő dolguk.

KÜSTRIN És ... kik csinálják ezt?

POELZ Mit?

KÜSTRIN Hát ezt. A felégetést.

POELZ (álmosan nevet) A hadsereg. Mi magunk. Mind-egy.

KÜSTRIN Szerbia. Szerbia messze van. (Hosszan kibámul az ablakon) Észrevetted, te Poelz, hogy minden megismétlődik? Minden, minden, minden. Gyerekek voltunk, akkor is háború. És a mai gyerekek? Hiszen ez ugyanaz a háború. Egyenruhák, táviratok, olcsó télikabátok, síró nők. Drága Ausztria! Minden ugyan-az, és mindent másképp hívnak. Ez a dolgok tudat-hasadása. (Tátott szájjal bámul ki az ablakon) Poelz, Poelz, istenem, és mi közben megvénülünk! (Csodálkozva nevet) Az idő, az idő! A dolgok néma forradalma. Most könyörtelen bosszút áll. Iszonyú csapda, Poelz! Elszálltak az évek, becsaptuk magunkat, a fiatalság nem örök. Nem tegnap volt talán, hogy az apám a térdén lovagoltatott? És anyám pofonjai! Nem tegnap volt vajon, hogy nyeltem a könnyeimet? És lestem a fiúkat az ablakból, duzzogva és bögve, a függöny mögül? (Döbbenet) Édes istenem.

Hallgatnak

(Összeszűkül a szeme) Ne mosolyogj így. Gyűlöllek, amikor így mosolyogsz.

POELZ A színház, istenem, a színház ... Itt az ideje mindent újramegírni.

KÜSTRIN (sokára) A nők örülni fognak neked. Az egész színházban alig van már férfi. Csak nők. (Lassan nekiáll alapozni az arcát) Persze az élet megy tovább.

Poelz. bekapcsolja a rádiót, Bach-muzsika szól

Mindannyian királynők vagyunk, az udvartartás kirándulni ment. Csak ténfergünk a palotában, unatkozunk, kart karba öltve sétálgatunk. Hol vannak a csodálóink, hol - a diákok, a fényes esték, a pezsgőzések hajnalig, egy bemutató után? Hová tűntek Heidler mosolyai, bárkinék? Hol vannak a férfiak? Hol van-nak ők? Csak katonákat látok.

Poelz mosolyog

Undorító massa. Ők tanítottak meg téged így mosolyogni. Szánalmas vagy.

Poelz nevetve nézi Küstrint. Forgatja a csészét a kezében, a fejében gondolatok járnak. Hümmög

Te mit dünnyögsz?

POELZ Dél van, hallod? A delet üti. Dél, dél. Valahol Szerbiában ég egy falu.

KÜSTRIN Ah, Poelz? Kit érdekel a te Szerbiád? Térj magadhoz, könyörgök.

POELZ Ne nézz ilyen fájdalmasan. (Végre leteszi a csészét, amit eddig babrált) Csak fessd az arcod, a szépség jogai korlátlanok. Legyél hát szép, rajta. (Elfordul, felerősíti a rádiót)

II/2.

Egy irodaszoba valahol a Heidler-színházban

GOEBBELS (bejön) Ah, Reinecke, ez az! Ezek az SS-ek! Fekete-fehér gondolatok, fekete-fehér élet, igen-nem emberek. Mint egy Dürer-metszet. Csakhogy ebbe a kettőbe nem fér bele minden.

REINECKE Fialatok, miniszter úr. Huszonöt évesen már Sturmbannführer lehet valaki, ami, ha jól tudom, a hadseregben őrnagynak felel meg. De még Wiesel is, alig múlt negyven, és már tábornok.

GOEBBELS Hisz maga sincs még harminc, Reinecke! Igen, igen, ez egy fiatal ország. Valóban, hová tűntek az öregek?

Reinecke hűvösen mosolyog

A feleségem is, ha tudná, Reinecke, hogy megváltozott. Húsz éve sem viselkedett így. Néha nem tudom, melyik a lányaim, melyik a feleségem, ha együtt mennek az utcán: egy csoport fiatal nő. Néel mezzo del cammin, azután már semmi sem következik. Hogy is fordították ezt, Erich?

REINECKE (nyugodtan) Útjának felén.

GOEBBELS Na igen. Igen. Az út felén. Na de hagyjuk ezt, nem hagyom elrontani a kedvemet. Kiválóan utaztunk, ragyogó időben. Remélem, nem bánta meg, Reinecke, a kiterőt az Alpokban?

REINECKE Azért jöttünk erre, mert itt még ép az autópálya.

GOEBBELS (élvezi) Ah, Reinecke, hagyja már ezt a jellemtelen mosolyt. Ha nem látnám néha mégis nyugtalannak, én félnék magától. De hát mért nem mondja azt: a tölgyesek fensége, a havas fennsík, istenien nyugodt Alpok. Hivatkozzon égre, földre, pokolra, hivatkozzon a mennyországra. (Váratlan ötlet-tel, angyalian mosolyogva) Hivatkozzon rám, Reinecke. Nagyot nevet, a térdét csapkodja)

REINECKE (nyugodtan elmosolyodik. Az óráját nézi) Elmarad ez a Hatler. A városházára ment elénk, mi-csoda szervezés. Nemhiába bécsi. Pofára fog esni, hogy mi már itt vagyunk. Kíváncsi vagyok, hány másodpercbe telik neki egy örvendező mosoly, a láttunkon.

GOEBBELS Maga egészen ördögi néha, Reinecke. Egyébként Heidler. Így hívják: Heidler. Meg fog rémülni, nyilván, egyébként nem érdekes. Tudja, ez Bécsben a kedvenc színházam. Még munkanélküliként jártam itt néha, a húszas évek elején. Akkor a kakasülön ültem. Kakasülön, a Heidler-színházban. De ma persze nem ott fogok ülni. (Nevet)

Óvatos kopogtatás. Egy asszisztens jön, nagy zavarban, kávéhoz és likőrt. „Elnézést, bíróalmi miniszter úr...”

REINECKE Mondtam, hogy ne zavarjanak. Tűnjön el.

GOEBBELS Hagyja csak. Hagyja itt azt az üveget, el-mehet. Köszönöm.

Asszisztens el

Töltsön, Reinecke. És magának is. Addig is . . . intézzük el ezt a nyomasztó marhaságot.

REINECKE Behívjam azt az embert? Hogy is hívják? (*A noteszében keres*) Ischl. Doktor Ischl. GOEBBELS (*tűnődik*) Tudja, néha azt hiszem ... eh, mindegy. Napi tizenhat óra munka mindenkit meg-mérgez. Talán ez az igazi rabszolgaság, és ki képes kilépni ebből? Egyre kevésbé van időm arra, hogy eszembe jussanak olyan dolgok is, amik igazán fontosak az életben. Ez ijesztő. (Hallgat) Dolgozni kell mégis, dolgozni. Ma már egyre nyilvánvalóbb előttem, Reinecke, hogy mi igazából a jövőnek dolgozunk, mi mindannyian.

REINECKE Értem. Igen, értem.

GOEBBELS Hm. Ma megnézzünk egy tisztiiskolát, igaz? Nem is, egy liceumot. És este színházba megyünk. Odafönt erre azt mondják: ez minden? De hiszen ez rengeteg, ez rengeteg.

REINECKE (*a noteszéből*) Heidler. Heinrich Heidler. Hiszen ez az ember nem náci.

GOEBBELS Nem baj, Reinecke, nem baj. Én nem ha-gyom, hogy egy rendőrtiszt belepiskoliton a bábszín-házamba. Én szeretem és megóvom az embereimet. (*Malmozik az ujjával*) Tudja, ahogy mondtam is már, mi a jövőnek dolgozunk, mindannyian. A birodalom mára tele lett fafejű bürokratákkal. Nem hagy-hatjuk, hogy a bürokrácia megfojtsa Németországot, és ez ellen tenni kell. És ez nem a Führer feladata, a Führer nem törődhet mindennel. Ez a mi feladatunk, Reinecke.

Reinecke hallgat

Maga tudja ... a színházakkal amúgy is baj lesz hamarosan. De most ne beszéljünk erről. De azért . . . nekünk mindenre gondolnunk kell. (*Kutatóan Reinecke szemébe néz*)

REINECKE Mire gondol?

GOEBBELS A jövőre, Reinecke. (*Majd*) Szólítsa be azt az embert.

Rövid kopogtatás. Belép Wiesel egy tisztjével, pattogó, halk „Éljen Hitler”-rel köszönnek

WIESEL Birodalmi miniszter úr! Bocsásson meg a ké-sedelemért. Egyébként azt az értesítést kaptam, hogy ön a városházára érkezik.

GOEBBELS Ah, Wiesel, üdvözlöm. örülök, hogy látom. Valóban így volt, igaza van. Én kérek elnézést. Nyilván okoztam némi kényelmetlenséget. De hát ez amúgy sem egy túl formális látogatás, a városházára később megyünk. Hiszen csak eljöttem megmutatni magam . . . (*Ártatlanul*) Remélem, örül nekem.

WIESEL (*keskeny arcán átsuhan valami, ez nem is mosoly, csak a mosoly anatómiája*) Hogyne, miniszter úr. Akkor hát változott a program?

GOEBBELS Nem, nem, semmiképp. Egyébként erről majd a titkárom tájékoztatja önt. Ide csak beugrottam, már megyünk is, majd este jövünk megint, az előadásra. Ma itt Figaro házasodik, talán tájékoztadtak már az urak. (*Gyermekien*) Hiszen önök is épp-olyan kíváncsiak, mint én, nem? Sajnos, ha már itt vagyunk, túl kell esnünk egy formalitáson. Egy, hm . . . informátor megragadta az alkalmat, hogy beszámoljon valamiről, ami pedig semmi esetre sem tartozik rám. (*Nevet*) Semmiképpen sem országos hatáskörű. (*Reineckére néz*)

REINECKE Ha jól tudom, arról van szó, hogy ennek a színháznak az orvosa zsidó vagy talán félzsidó. WIESEL

Semmiség. Ettől már mehetünk is. Hofmann

majd intézkedni fog.

GOEBBELS (*visszatartja, mosolyogva*) Várjunk még, Brigadeführer úr. Ez az ember itt áll az ajtó előtt, és én látni akarom. Egy kicsit bele akarok mászni az ügybe, tudja, egy ilyen abszolút helyi hatáskörű ügy . . . (*keresi a szót*) kikapcsol az országos gondokból.

WIESEL (*az arcán nem látszik semmilyen érzés, mint egyébként sem*) Kérem. (*Int az SS-tisztnak maga mellett, aki székeket hoz*) Megengedi, ugye, hogy leüljünk?

GOEBBELS Hogyne, hogyne! Sőt engedjék meg, hogy elnézést kérjek. Nem maradunk soká, ígérem.

Reinecke beinti Ischl. Hátradől a székében, kedvesen mosolyogva nézi a doktort. Egy kis ideig nem szól

Hát maga az az Ischl. Tudja, hogy felkavarta itt a kedélyeket? (*Majd*) Maga nem is tudja, doktor úr, mióta nem láttam egyetlen, hm ... hitsorsosát sem. Hat-nyolc éve legalább van. Igaz, Reinecke? Illetve mit is mondok, maga akkor még nem volt a minisztériumban.

Reinecke hallgat

ISCHL (*alig van hangja*) Kérem, én katolikus vagyok. GOEBBELS Persze, persze. Én például lutheránus va-gyok. Illetve annak kereszteltek. Az urak is lutherá-nusok, gondolom.

Wiesel lejjebb engedi a pilláit. Nem szól

De hát miért nem ül le, doktor? Üljön le, könyörgök. Ott a szék. Dohányzik? De Reinecke, igazán! Kínálja meg a doktort!

Reinecke ugrik

ISCHL Köszönöm ... én már leszoktam.

GOEBBELS Hogyne, hogyne, hiszen ön orvos! Tisztában van a hátrányokkal. Likőrrel már nem is merem kínálni. Ön egészséges életet él.

A kíséző SS-tiszt váratlanul elmosolyodik

Illetve azt hiszem, ma egyikünk sem él egészséges életet. Háború van, doktor úr, háború. De hát nem un-tatom ezzel. (*A szobában csend, Goebfels tűnődik*) Furcsa élet ez. Mi Németországban éppügy harcolunk, mint a hadsereg az arcvonalban. Sőt, éppügy meg is halhatunk. Tudja, ma mindenki frontkatona. Hallotta, hogy hívják Berlinben az angol éjszakai bombázókat? Nem? Nos, ez a Wallhalla expressz. Pontosak, mint egy menetrend, tökéletesen pontosak minden éjjel, és elhozzák nekünk a mi mennyországotunkat, doktor úr.

WIESEL Egy új berlini legenda.

GOEBBELS Ez egy borzalmas legenda, Wiesel, de egy-ben ... Untatom, doktor?

ISCHL (*kiszáradt torokkal, nem azonnal*) Nem, birodalmi miniszter úr.

GOEBBELS Igaza van, hogyne. Hiszen ön nem berlini. Miért is ne unná. De nem is bécsi, érzem a kiejtésén. ISCHL Szász vagyok.

GOEBBELS Ah, Weimar! Lotte és Werther. Én kölni vagyok, de látja, én sem ott élek. Jól tette, hogy el-jött onnét, hiszen . . . igazából senki sem boldogul ott, ahol megszületett. Erről, azt hiszem, a Bibliában van egy mondás, igaz, tábornok úr?

WIESEL (*Goebfelsre néz, az arcán megint átsuhan egy mosolyféle*) Én például berlini vagyok.

GOEBBELS Ah, nem is tudtam! Nem félti a családját?

WIESEL Elköltöztetek.

Nyílik az ajtó. A hirtelen támadt szellő megmozdítja a krémszínű muszlinfüggönyöket, és ellobbantja a gyufát Reinecke kezében, aki rágyújtani készül. Egy kisgyerek áll az ajtóban, csodálkozva néz arcról arcra. Végre meg-találja, akit keresett. Ischlhez szalad

KISFIÚ Papa! (*Megrázza a karját*) Te mért vagy itt? A mama otthon keres, mert elhoztad a kulcsot. ISCHL (*ffásult. Már összetört*) Miféle kulcsot, kisfiam? KISFIÚ A kaput! Mindent elhozol. A mama dühös, mert vendégek vannak, és a konyhán kellett bejönni, ahol kosz van.

GOEBBELS (*veszi a lapot*) Úristen! Koszos a konyha? KISFIÚ A Heinz csinálta. (*Beismeri*) Verekedtünk. GOEBBELS De a Heinz győzött.

KISFIÚ (*büszkén*) Nem, mert én. Ott bógott, és leverte a cukrot.

GOEBBELS (*összecsapja a kezét*) Hát ez már igazán! A cukrot?

KISFIÚ (*elégtétellel*) Igen!

GOEBBELS Nem csodálom, hogy nem tudtál rá vigyáz-ni. Hiszen te még kicsi vagy, igaz?

KISFIÚ Nem igaz! Hétéves vagyok.
GOEBBELS Fogadjunk, hogy csak hat és fél.
KISFIÚ (*biggyesztve*) Hat és háromnegyed. De mind-járt hét.
Igaz, apu? Apu, mondjad meg!
ISCHL Kisfiam ... menj ki szépen.
GOEBBELS Hagyja, hagyja! Hogy hívnak, kisfiam? KISFIÚ
Wolfgang. (*Gondolkodik*) A másik nevemet el-felejtettem.
GOEBBELS (*vígasztalóan*) Nem baj. Wolfgang! Szép név. Na,
menjenek ki, Ischl.

A doktor rogyadozó léptekkel kimegy, kézen fogva a fiát, aki kíváncsian visszanéz

Wolfgang, Wolfgang. Ez itt Bécsben gyakori név. (*El-mélázik*)
Wolfgang. Tudja mit, Wiesel? Hagyják békén ezt az embert.
(*Majd hozzátesszi*) Persze, ha kér-hetem ezt. Ugye, kérhetem?
(*Ártatlan arccal Wieselre néz*)
HEIDLER (*kopogtat, majd be*) Miniszter úr! Uraim! El-nézést
kérek, bocsássanak meg! Én a városházán vártam önt.
GOEBBELS Én kérek elnézést. Tudja, ez itt közelebb volt, és
elfáradtam az autózás után. Addig is körül-néztem itt, ha
megbocsátja. (*Vigyorog*) Csináltam egy kis kavarodást.

II/3.

*Oberwaldbach, intézet, melyet apácák vezetnek. Lili Hofberg
szobája. Hofberg karosszékből, térdén bolyhos pléd, mögötte
Küstrin. Távolról apácák éneke*

HOFBERG Kérek egy pohár vizet.
KÜSTRIN Már mondtad kinn. Hozni fog a nővér. HOFBERG
Mondtam volna? Mindent elfelejték. KÜSTRIN Miért is ne
felejtene el, ha van valaki, aki mindent megjegyez helyetted.
HOFBERG (*megveregeti a kezét*) Kis Quasimodóm, jó
tündérem. Mi kényszerít ki újra hozzám, holott anynyit
kinozlak? Mint a mesebeli király, aki elajándékozta
mindent, és csak mosolyog ölbe tett kézzel.
KÜSTRIN Ennyit mosolyognék?
HOFBERG Van valami közös bennünk . . . valami alap-vető.
Ez vonz ide téged. Vagy csak a hegyek teszik? Itt csak
kutyaugatást hallasz, ha a szél idáig hozza a hangot a
faluból. Látod, a kolostor a karácsonyra készül, mindenütt
béke, némán kullognak a napok egy-más nyomában. Pedig
keleten háború van. Mennyi katona! Csak mennek keletről
nyugatra és nyugatról keletre, a Volga a miénk volt, és most
nem az, és megint a miénk lesz, újabb tavasz és újabb őszi,
nyomasztó évek, és ki látja a végét? Újságot sem olvasok.
Most milyen hónap van?

KÜSTRIN Október. Hát a rádiót nem szoktátok hallgatni?
HOFBERG A Pojácá beszédeit illenék. Lemegek én is, a nagy
fotelok közt kis székeken az apácák, álmatag szemekkel, a
kandallóban pattog a tűz, és üvölt a Pojácá. A társalgó
megtelik ilyenkor. Micsoda népség! Ideggyenge úrinők, őket
megtörte az élet, és alkoholista grófnők, a család szégyenei,
ötvenen felül, egy-két szenilis tábornokkal vegyítve, akik
mindenre bólogatnak, és könnyeznek, ha a Volgát hallják.
És van egy ritkaságunk, egy keresztény bankár, kilencven
felett, rém okos, ijesztően okos, Küstrinem, csak csillog a
szeme, ahogy az újságot babrálja a madárujaival, és talán
nem is keresztény, azt hiszem. Vagy a bárócska, édes kis
kölyök, snájdig bajusszal, jaj de jóképű, és milyen fiúcska
még! Csak unatkozik és flörtöl, hölgyekkel, akik az anyái
lehetnének, és elsápad, ha az égre néz, de csak az ablakon
át, hisz az udvarra nem megy soha. És még mennyien! És a
keret: a nővérek, a mi néma tündéreink, jönnek-mennek,
meg se hallod, akár a szellő, szívem. Gondolnak valamire?
Mire gondol egy apáca, miközben Führer-beszédet hallgat?

KÜSTRIN Semmire.
HOFBERG Ki tudja. (*Tűnődik*) Ők talán tényleg tud-nak
valamit, amit mi nem.
KÜSTRIN Micsodát?
HOFBERG (*váratlanul*) Tudod, a minap felolvastak nekem az
egyik evangéliumból. (*Hallgat*) Melyikből, nem is tudom.
Valójában nem is kérdés, hogy semmit sem

gondolnak, ha a Kövért hallják, a mi Göringünket, vagy a
Nagyszájút, akinek te a kedvence vagy, valóban semmit.
Ezek az apácák isten színésznői, ha érted, és furcsa, hogy
én mondom ezt, hiszen te szoktál minden rossz
segédszínészben titkos zsenit látni.

Küstrin felnevet

Nehezen tudom magam megértetni. Talán ezért van, hogy
csak veled beszélek, hiszen te a félszavaimat is megérted, és
még azt is, amit ki sem mondok. Csak veled beszélek, nem
számítva ezeket a félhülyéket itt, és a lebegő apácákat. Itt
minden olyan, mint egy akváriumban. Ne beszélj másról,
hiszen megértesz. Hiszen ezért is lettem színész, istenem.
Egyszer végre én is olyan jól meg akartam értetni magam,
mint a többi ember, de nem sikerült.

KÜSTRIN Csaponganak a gondolataid.

HOFBERG (*nevetgél*) Tényleg, összevissza beszélek. Ez már a
halál jele.

KÜSTRIN Úgy nevensz, mint régen.

HOFBERG A gondolataim! Kuttyák a katedrálisban, már
mindent összerondítottak, csak a halál szobra előtt lapulnak
a földre. Miért sajnálom én is magamat, ki tudja.

KÜSTRIN (*lágyan*) Hiszen miért is ne. Hiszen tudtad te ezt
előre. Eltűntél, a hegyeid közé, és nincsen mögöttem senki
sem. Ötven év múlva csak úgy fognak minket emlegetni: a
Hofberg utáni Bécs. (*Nevet*) Nekem pózolsz, Lili?

HOFBERG Nem, Küstrin, hanem úgy: a Hitler alatti Bécs.
Persze ez nem korszakhatár. Vagy csak nekem mosódik
egybe minden?

KÜSTRIN Csak néha lettél volna hozzánk kevésbé kegyetlen.
Az ember persze számol veled, hogy milyen-nek talál itt
téged. Hová tűnt a józanságod, Hofberg? Ne beszélj itt
nekem lihegő szerelmesekről, titokzatos mosollyal. Félig
leeresztetted a pillád, ahogy mindig, gyűlölet ez vagy csak
undorító közöny? Iszonyú a tizenöt év előtti pillantásod
viszontlátni a mai arcodban. Miért fested így a hajad? És
hová tűnt a fölényed felettünk, vagy ez volna az, amiben
most lebegsz, a hülyék közönye?

HOFBERG Ugyan, Küstrinem. Ugyan, ugyan.

Hallgatják a tűz pattogását a kandallóban

Úgy beszélsz itt, mint aki egy másik világból érkezett.
(*Lassan beszél*) Tudod, itt minden más. A mos-tani napok
visszavisznek a gyermekkoromba, úgy tűnik, ahogy múlnak
az évek, egyre inkább az emlékek foglya lettem. Karácsony!
Puhán szálló hó, távoli ha-rangok, a fehér fagy. Emlékszem
még, milyen csodálatos áhitattal gondoltam a Kisjézusra,
aki eljön hozzám karácsonyeste . . . kék a szeme, ezüst a
szárnya. De a nevét nem mertem kiejteni, csak a nagy-
apám előtt, akit még tiszteletről méltóbbnak láttam aznap
este. Most ugyanilyen napokat élünk, évek tel-nek el az esti
harangszóig.

KÜSTRIN Hofberg, Hofberg! Megdöbbenés! Miről beszélsz?
Elfogy előtünk a jövő, és még nem tettünk semmit. Nem
mondhatjuk örökké, hogy lesz még hol-nap is. Silányabb
vagy, légy inkább gonosz vagy bár-milyen. Alattunk Bécs
fényei, egy tiszta nap még tán idelátszanak. Hogy morajlik
a város! Hiszen hallod is. Miért nem jössz vissza, hogy
meghódítsad? Hisz már tönkremész itt. A szemed gyulladt,
a ruhádon rüzsölt, a takaródat hány csikkel égetted már ki
! Csak reszket a vállad a kezem alatt, meddig még.

HOFBERG Hagyjál, Küstrin, hagyd ezt. Én itt várok. Tudod .
. . választani sohasem késő, új életet minden-nap lehet
kezdeni, az a legkönnyebb. De hiszen tudod, Hanna, hogy
szegény vagyok. Hogy kijönnék innét!

KÜSTRIN Hazudsz. Gazdagabb vagy, mint bármelyikünk.

HOFBERG Veszek majd egy kis házat a Duna tulsó partján.
Ott járok majd szobáról szobára, ablaktól ablakig. A kárpit
kék, a pamlag szürke, a függöny fehér csipke. Eljössz majd,
Küstrin?

KÜSTRIN Eljövök.

HOFBERG (*megsimogatja a kezét*) Mi baj, mi baj? (*A szemébe
néz. Bizonytalanul nevet*) Szomorú vagy? Lefogytam, igaz?
Mondd, megcsúnyultam, Küstrin?

Csúnya lettem? (Majd) Ne nézz így, ne nézz így. Te is csak kinzol. Hiszen tudod, hogy nem bírom elviselni, ha így nézel. Most menj el. El kell menned. Érted? Most rögtön. Menj, menj, menj.

KÜSTRIN Menjek el?

HOFBERG (reszket a keze) Menj már!

KÜSTRIN Téged soha senki nem fog megérteni. (El-megy. Hofberg szobájának előterében egy székre ül, az arca a kezében)

Szecessziós fehér bútorok, üres, meszelt falak, kint a fákat szél zörgeti. A külső ajtóban megjelenik Müller doktor. Megáll, nem lép be. Müller doktor vak. Küstrin felemeli a fejét, nézi

MÜLLER Van itt valaki?

KÜSTRIN (nem azonnal) Igen, Hanna Küstrin vagyok.

MÜLLER (elmosolyodik) Ah, jól gondoltam, hogy nő. (Belép) Tudja, a nők másként hallgatnak, mint a férfiak. Engedje meg, hogy bemutatkozzam; Joachim Müller vagyok. Hofberg asszony beszélt önről. Én én gyakran vagyok Lilinél, mégsem találkoztunk.

gyakran zavarom az ön Hofbergjét, aki mindannyiunk bálványa itt. (Majd) Én is az intézetben lakom. (Nyugodt bizalommal mosolyog Küstrin felé)

KÜSTRIN (fáradtan) De hát miért nem ül le? (Majd) Gyakran vagyok Lilinél, mégsem találkoztunk.

MÜLLER A látogatásait csak ön hiszi gyakorinak. Mi itt más mértékegységgel számolunk, és odakint is másként zajlik az élet. Mindenki végzi a dolgát, nap-ra nap, odakint más az élet ... mi erről itt keveset tudunk. Tudja, lehet, a német föld valóban ma születik újjá, de itt mi ennek csak távoli szemlélői vagyunk ... hiszen ért engem.

KÜSTRIN Értem.

MÜLLER (mosolyog) Ne haragudjon, kérem, hogy nem érdeklődöm a szerepeiről és a színházról, ahogy illenék. Én nem értek ehhez. És itt ez valóban olyan távolinak tűnik. Költözzön be ide két hétre, ön is így érzi majd.

KÜSTRIN Lehetetlen.

MÜLLER (nevet, dallamosan) Tudtam, hogy így válaszol. Itt mindenki magára marad, és számvetésre kényszerül. Félelmetes élmény.

KÜSTRIN (rekedten) Hagyjon engem. (Sokára, keservesen) Ismeri a mesét a hattyúról és a skorpióról; mondja csak? A skorpió sütkérezik a parton, megkéri a hattyút, vinné át a tavon. (Nehezen szedi a levegőt) Miért is ne tenném, így a hattyú. Am a skorpió meg-marja a víz közepére érve. Mindketten fuldokolnak, és mielőtt végleg elmerülnek, megkérdi a hattyú: mi-ért tetted ezt? És a skorpió: hogy kérdezheted ezt? Hisz én ilyen vagyok. (Keservesen zihál) Ez a skorpió, ez az ön Hofbergje. Miért nem gyűlöli mégsem senki? Miért, miért? Egyszerű, ő ilyen.

MÜLLER Megrázta önt ez a kis mese, látom. KÜSTRIN Hányszor mart belém, és bárki másba, és

még csak öröme sem telt benne. Jézus, Jézus.

MÜLLER És a hattyú? Ő ki volna?

KÜSTRIN A hattyú — a színház. Szinte hallom, hogy nevetne erre Hofberg, a suttogó hangján, amivel minden nem köznapi titoknak hangzik, egy barát mely bizalmának ... mégsem vádolja senki, és én sem. Mit is mondhatnék neki.

MÜLLER Tudja, az embernek szembe kell néznie a tényekkel. A színház, a színház, istenem. Azt hiszem, ez nem az igaz emberek kora. De hát ki volna igaz? Én sem vagyok. Bár lehet, hogy ez mégis az igaz emberek kora, ez igazán az. Es talán csak én tévedek. Ez itt a történelem peremvidéke, itt minden más. Odakinn . . . ma mindenki bátor, sokan meghalnak Németországért, de ezen a margón ... minden élet magánügy marad. De valahol semmilyen apró bántalom nem veszíti jelentőségét, kedvesem.

KÜSTRIN Nem értem.

MÜLLER A mi Hofbergünk . . . határtalanul jellemtelen. Én mégis szeretem őt, ahogy egy öregember szerethet egy nőt. És ő ezt a végtelen önzésében nem veszi észre. Eltűntek a hódolói, eltűnt körül mindenki, bár ő ezt nem látja meg, csak én maradtam neki.

KÜSTRIN Nem értem, nem értem, miről beszél.

MÜLLER Tudja, ő sohasem volt boldog, és ma sem az. Az önző emberek sohasem boldogok, és Lilinek is . . .

ez a boldogtalanság a legemberibb vonása. Mindenkit meg kell győznie, hogy ő, a mi Hofbergünk, több bárkinél, és az elmaradt boldogságért bosszút kell állnia mindenkin. Talán ez az egyedül igazán emberi benne.

KÜSTRIN (majdnem sír) Ki maga, doktor, hogy illet merésze mondani Lili Hofbergről, akiről még én sem mondom ezt? Ki maga, hogy élő lelkiismeretnek meri képzelni magát?

MÜLLER (lehajtja a fejét) Kérem, ne gyűlöljön engem. Talán majd egyszer megért. Tudja, kedvesem, én hívó vagyok. Hívó, ahogy Lili nem az, és mások sem azok. Én nem vádolhatok senkit, és nem lehetek senkinek a bírója sem, még ha százszor is elmondja nékem az életét, végtelen unalmában, ahogyan Lili Hofberg. Hívó vagyok, és a hitem meglepően sok jót remél az Istentől. Tudja, én már öreg vagyok, hetvenéves, és majdnem teljesen vak, és mint orvos biztosan tudom, hogy rövidesen teljesen megvakulok. Miben is bízom? Az Isten jutalmában, ha jelent ez önnek valamit. Én ismerem önt, ön nem is hinné, és elszomorít, hogy Hanna Küstrin semmi jót nem remél az Istentől sem itt, sem az eljövendő világon, úgy, ahogyan akár én is. Szeretném, ha ugyanilyen biztos lehetne bármiben, Hanna.

KÜSTRIN Álszent, álszent! Elviszem innét Lilit,átkozott Tartuffe. Komédiás! (Felugrik)

MÜLLER (sápadtan) Nem tudok önnek mit mondani . . . csak egyet. Lili nem fog innen elmenni, se most, se máskor, bárhogy is esküszik az ellenkezőjére. Ezt ön is tudja. Azt is tudja, hogy Lili gyógyíthatatlan, hiszen tudja, mire gondolok, olyan gyógyszerekkel él, amelyek nem gyógyszerek, és nem is gyógyítják meg soha.

KÜSTRIN Undorodom a köntörfalazásától. Lili morfinista, úgy került ide. De leszokott, megígérte nekem.

MÜLLER Tényleg ezt gondolja? (Vállat von) Maga nem ismeri a morfinistákat.

KÜSTRIN Nem, és nem is érdekelnek. Én csak Lili Hofberget ismerem.

MÜLLER (szomorúan vállat von) Nem ismeri őt. Illetve az a Lili, akit maga ismert, már nincsen. Ez egy új Hofberg, sokkal silányabb, csak a határtalan önimádat köti egybe azzal, aki magát hajdan lenyűgözte. Miért tartunk ki mellette mégis mind a ketten? Ha néha még ... ő, istenem. Szégyellem magam.

KÜSTRIN Miért sír? Maga már öregember, ne sírjon itt, mint egy kölyök. Én azt hiszem, minden rendbe jön, ha igazán akarjuk. Igen, minden rendbe jön. A valóságos dolgok ebben a házban, úgy látom, ordítóan tüntetnek a távollétükkel, miközben odakinn . . . még a hegyek is vajúdnak.

MÜLLER És mit fognak szülni, ezek az ön hegyei?

KÜSTRIN A mi hegyeink, Müller doktor. A sorsunk közös, ha tetszik, ha nem. És persze lehet, hogy mi vagyunk a szülőtteik, gyávák és üdvöskék és valódi hősök. Nem vagyunk egyformák, csak a sorsunk egyezik.

MÜLLER (szomorúan nevet) Hanna, Hanna, maga az én utcámban jár.

KÜSTRIN (közönyösen vállat von. Az ajtóból még visszafordul) Mondja meg Hofbergernek, hogy nem jövök többet.

III/1.

Reinecke egyedül a függöny mögött. Most nevetés moraja a nézőtérről. Kissé félrehajlja a függönyt, a szín-padra les, ahol éppen Küstrin és Heidler ágál

IRENE (érkezik. Elbűvölően rámosolyog) Jó estét, Reinecke úr. Avagy Erich? Szólíthatom így?

REINECKE (nyugodt, lassú beszédű. A hideg pillantását soha nem hagyja el) Jó estét. Maga nem játszik? Egyébként ... persze, Erich, ha óhajtja, kisasszony. (Mosolyog)

IRENE Irene. Szólítson csak így, egyszerűen. Egyébként én ma nem játszom. Ebben nem.

A társalgás egy pillanatra megakad

De itt álldogál? Tudja mit? Ülünk le ott, kényelmes, és hall is bentről mindent, ha tényleg érdeklí.

REINECKE *(nevet)* Mondjuk, hogy érdekel. Kíváncsi vagyok az önök Küstrinére. Nagyon dicsérik, még Berlinben is.

IRENE Szerintem nem olyan jelentős. Félre ne értse, nem a rosszakarát beszélek belőlem. Egyszerűen ez a véleményem. Mint ahogy mindenkinek itt.

REINECKE Érdekes.

IRENE Ne mosolyogjon így. Nem vagyok irigy természet. Hiszen én csak örülök, ha sikere van. Egyébként kíváncsi vagyok, honnét ismeri egyáltalán. Alig filmezett, és Berlinben sem volt, tán csak egyszer. A Bühlkabarában, amit aztán bezártak, úgy mondják, nemzetgyalázásért. Persze, ki hova vonzódik. De ez engem nem érdekel. Sok sötét ügybe belemászott, ha igaz, amit mondanak. Mindegy, engem nem érdekel. Egyik fülemben be, a másikon ki. *(Vállat von)* Mondja, tényleg még ma elutaznak?

REINECKE Igen, éjszaka.

IRENE Istenem, de kár. Nem maradnak még egy napot sem? Holnap este engem is megnézhetne. *(Ártatlanul)* Csak nem mondja, hogy nem kíváncsi rá?

REINECKE Ki mondaná ezt?

IRENE Istenem, Erich, maga úgy mosolyog, mint egy bukott angyal, onnan lentről. Figyelmeztetem, hogy én ezt nem bírom. Még elcsábít a végén. Most meg nevet, tessék.

REINECKE Miért nincs a kollégáival?

IRENE Unalmasak. Mindet túl jól ismerem. Ah, maga is unna! Néha, esküszöm, szinte egyedül érzem magam! Érti ezt?

REINECKE Nem hiszem, hogy volna ember, aki ma egyedül érezné magát. Adhatok tüzet? Parancsoljon.

IRENE Maga nem dohányzik? Egészséges élet, ó, igen. Most meg min nevet?

REINECKE Ezt ma már hallottam valahol.

IRENE Igaza van. Én is elnyomom, látja? Legyünk egészségesek. Látom, informálódott a színházunkról. Nagyon otthonosan mozog itt. Rólam nem informálódott, mondja csak? De ne tagadjon le semmit!

REINECKE Mi érdeklí ?

IRENE *(az asztalon könyököl, áll a tenyerében)* Engem minden érdekel.

REINECKE Nem hiszem, hogy a maguk titkárának az információi túlságosan meghatnák. Hogy is hívják? Gratte, ez az.

IRENE Gratte? Gratte? *Ő.. .?* Nohát. *(Meglépi)* Maguk jóban vannak?

REINECKE Én meg ez a Gratte? *(Szélesen elmosolyodik)* Esküszöm, ezt elmesélem Goebbelsnek. *(Észrevehető gúnnyal)* Mit képzél, kedves kisasszony? *(A fejét csóválja)* Ő mond valamit, és én meghallgatom. Talán. Ha érdekel. *(Még sokáig mosolyog, szórakoztatja a dolog)*

IRENE Emlékszem már, hiszen épp Heidler célzott erre. Hm, emlékszem már. Hogy vigyázzak Grattéval. Mi-kor idekerültem, pár éve.

REINECKE *(kissé meglepődik)* Heidler tud róla, hogy ez a fickó ... ? Nohát, nohát. Persze mindegy.

IRENE Hiszen akár ki is dobhatná. Most kinevet? Én ehhez nem értek, ebben igaza van. De meg nem is érdekel. *(Váratlan mosollyal Reinecke ölébe ül)* Egyáltalában nem érdekel, ugye elhiszi?

REINECKE *(nem lepődik meg. Halvány gúnnyal)* Persze, én mindent elhiszek.

Kintről taps: az előadásnak vége. Szétrebbernek. A színpad felől a jelmezés színészek érkeznek, van, aki feldobva, van, aki fásultan. Más irányból a színház vendégei, többen gratulálnak stb.

GOEBBELS *(a jelmezés Heidlernek)* Igazán lenyűgözött, Heidler úr! Még nem láttam magát soha színpadon .. . Gondoskodom róla, hogy a lapok ne felejtsek el a mai alakítását! Nagyon nagy hatással volt rám, és ez ... nem kis dolog. Bravo!

Heidler nevet. Boldog

Hány előadást tervez?

HEIDLER Sajnos, nem lehet soká tervezni. Bécsben nem sokáig fut egy előadás.

GOEBBELS Talán a hírverés hiányzik.

HEIDLER Meglehet.

GOEBBELS Milyen furcsa ez. Sót, talán nevetséges. Egy ilyen valami, mint ez a maga előadása, közönybe fullad, Berlinben pedig minden a reveláció erejével hat.

HEIDLER A *Figaro* sem fog közönybe fulladni. *(Eset-lenül mosolyog)* Ami egy Goebbelsnek tetszett ... GOEBBELS *(az igazgatót figyel, aki ettől egyre inkább zavarba jön. De már nevet a miniszter)* Igaza van, Heidler úr. Ami nekem tetszik, az sokaknak tetszik. *(Félrelebbenti az egyik ablak elől a nehéz brokát-függönyt. Hosszan kinéz)* Már teljesen besötétedett. Látja, alszik a város. De a hegyek még ebben a de-rengésben is ... lenyűgöznek engem. Ilyenkor gyönyörű ez a maguk Bécse. Szinte megrázóan szép. Isten éjszaka helyrehozza, amit a németek nappal elrontanak.

HEIDLER Igen.

GOEBBELS Ne jöjjön zavarba, igazgató úr. Felesleges. Maga megváltozott az utóbbi időben. Nem tartja jól magát. Gondjai vannak? Ah, de hát mit is beszélnek! Kinek nincsenek ma gondjai? Mindannyian gondokkal küszködünk, egész Németország. Van, akinek ez a tudat erőt ad, Heidler.

HEIDLER Értem, birodalmi miniszter úr.

GOEBBELS Hiszen maga szinte izzad! Beteg talán? Ah, de mi ez? Kedves meglepetés, igazán elbűvölő. Gyönyörű gyermekek.

Négy Hitlerjugend-egyenruhás kislány és kislány csokrot nyújt át Goebbelsnek, ez szinte nagyobb náluk. A fiúcskák tejjölszöke haja szigorúan hátrafésülve, a lányok copfban, a szemükben izgalom, a jól szereplő gyermekek izgalma

Heidler, maga mindenre gondol. Igazán kedves !

Megsimogatja az egyik kislányt, aki belepirul az örömben. A gyerekek most énekelnek, elől a két kislány, hátul a fiúk, a négy kristálytiszt szoprán elnémitja a zsongást:

Ó, Rajna, szent folyó,
Ellenünkre bajt hozó. Óvd
német föld határait Erdeit,
hegyét és várait,
A parasztot, ki földjébe vet,
Ekeje hasítja földedet.
Óvjad asszonyát, óvd meg gyermekét,
És védj a katonát, ő áll őrt sötét
Zúgó partodon. S városunk ezre mind,
Hazánk hegyén-völgyein Tudja,
hogy lám, védve van.
A félelem, mondd, merre van.
S őrzöd jövőnk zálogát,
Ó köszönt, a német ifjúság.
Ó, Rajna, szent folyó,
Ellenünkre bajt hozó.

Többen nagyon tapsolnak, Heidler lehajtott fejjel, szerényen mosolyog, a remek hangulat az ő érdeme. Goebbels felemeli az egyik kislányt, rózsás arcára csókot nyom, aztán még feljebb emeli, a lobogó gyertyás csillárok felé. A kislány egy kicsit fél, aztán csilingelve nevet, kalimpál a lába. A hölgyek és urak tapsolnak. Heidler boldog

Engedjék meg, hogy csak ennyit mondjak: Meg vagyok hatódva. Reinecke, ossza szét ezt a szép csokrot a hölgyek között. Kérem, mindenki tűzze a mellére ezt a virágot, hadd kérjem ezt! Hiszen mindnyájan egyformák vagyunk, s ma mind egyre gondolunk: Németország szebb jövőjére. Ennek legyen a jelképe ez.

Kinyitják a hatalmas, utcára néző ablakokat, hűs szellő csap be, a csillárokon lebben a gyertyaláng

HEIDLER Hogy lobognak a lángok! Angyal szállt el felettünk, miniszter úr.

GOEBBELS Angyalok? *(Nevet)* Ah, kármin csipkebabok, az ég arisztokratái, csak magukban szórakoznak, nem törődnek velünk. *(Nézi a megdőlt apró fényeket)* Magunkra maradtunk. Igen, az ég eleresztette a kezünket, így hát Németország kísérli meg, hogy felnő-jön hozzá.

EGY VENDÉG Németország, igen.

GOEBBELS Ah, ön könnyezik? Barátom, ez nemes lélekre vall.

GRATTE (*halkan Irenének, akivel oldalt áll*) No lám, a miniszter. Ez egy egészséges filozófia.

IRENE (*vállat von*) Utálok a filozófiát.

GRATTE Igaz, ez nem is filozófia, hanem . . . talán csak fölény. Goebbelsnek igaza van, ez ma egy hatalmas ország, nagyobb, mint valaha, úgy értem, morálisan. Nagyon nagy, csak mi vagyunk benne kicsik.

IRENE Hallgass már! Nem hallom a minisztert. Mit mondott a kisfiúnak?

GRATTE Németország mindent megtehet, szemtől szem-be fordul az ellenségeivel, harcol, mint a Siegfried, mint egy gigász. De hol vagyunk benne mi? Hol vagyok benne én? Irene, én néha undorodom magamtól.

Irene nem figyel, tapsol, lelkes. Goebbels valamit be-szél, szavait elnyeli a zsivalyág, mindenki éljenez, a szemek könnyektől párásak, az arcok csillognak a meg-meglebbenő gyertyafényben. A perc felemelő, mindenki érzi ezt, Goebbels a birodalom lobogója előtt, erei meg-feszülnek, égő szemmel beszél, múlttól és jövőről, melyet nem nézhetünk szemlesütve, melyet nem várhatunk közönnnyel, életről és halálról, melynek értelmét keressük. Mindenki tapsol, a tenyerek vörösek, az arcok vörösek, a miniszter meghatódott, bizonyág erre sápadt arca és ahogy a haját simítja. Két karját felemelve meg-köszöni a fogadtatást. Mindenki mosolyog. A mellék megfeszülnek, az arcok csillognak, a terem egy búszke sóhaj. Hol vagy, ég, hol vagy, föld? Német módra köszöntünk benneteket. Most lelép az emelvényről, a láрма fokozódik, a tömeg párokra bomlik, a hangulat nem csökken. Egy megrendelt kis énekesnő lép fel később, a közeli kabaréból, az éneke azonban elhal az általános zsivalyban. Nem kétséges: a miniszter mindenkit lebilincsel, az est fénypontján túl vagyunk

III/2.

Goebbels leül Küstrinnel oda, ahol először Reinecke ül Irenével

GOEBBELS Kimerítette önt ma Figaro. Még le sem vette a jelmezét. Es én mégis feltartom, látja? Udvariatlan vagyok.

KÜSTRIN Hiszen most már ráérek, miniszter úr.

GOEBBELS No igen, az előadásnak mára vége. Tudja, egy különös apropója van annak, hogy én most itt vagyok. A bécsi látogatásomat nem akartam úgy le-tudni, hogy ne beszéljek magával.

KÜSTRIN Hallgatom, miniszter úr.

GOEBBELS (*tündöklik*) Tudja, most nehéz napok várnak ránk. De a nehézségek arra valók és semmi másra, hogy felülemelkedjünk rajtuk. A náciizmus, ha sem-mi újat nem adott volna a világnak, ha nem lenne más pozitívuma sem, egyre mégis megtanított minket: győzni akarni. No és persze arra, hogy a győzelmet soha nem adják ingyen. A legnehezebb: önmagunkat legyőzni! Európának ma kitartó emberekre van szüksége, sőt, makacsokra és csökönyösökre.

KÜSTRIN Félek, én sokszor nagyon is makacs vagyok. Ez mégis más, mint amire ön gondol.

GOEBBELS Ne nevéssen. Én azt hiszem, mi pontosan egyről beszélünk. Vannak olyan tulajdonságok, amik az embert a mocskból kiemelik, és igazán emberré teszik. Figyelje meg a neurotikusok és az örültek test-tartását. Görnyedt gerinc, behűzött fej, feszülő izmok. Tehetetlenek, összerogynak, semmi ellenállás. Mi a neurózis? Ellenállás-képtelenség és akaratgyengeség. Lehet éppen valami gyermekkori élmény hatása, jól mondja Freud doktor. De hát nincsenek-e valamenynyünknek kegyetlen gyermekkori élményei? És még-is, élni muszáj. Es nemcsak élni, hanem úrnak lenni az életünk felett. Érti, amit mondok?

KÜSTRIN Igen, azt hiszem.

GOEBBELS Az akármilyen életnek nincs értelme. Azt akár el is dobhatjuk. Meg kell nyergelni az akaratunkat, edzeni kell, akár egy futó a lábizmaid. Kevesen tudják még, hogy az akarat nevelhető. De azon vagyunk, hogy sokkal többen tudják. Ez persze még így is kevesek kiváltsága lesz, az igazi elité. (*Nevet*) Tudja, úgy is mondhatnám, ez lesz a mi új arisztokráciánk. A régi, a történelmi, degenerált és akaratgyenge. Neurotikus . . . hiszen innen indultunk ki.

Európa vezetés nélkül maradt. A keresztes háborúk már régen elviharzottak felette, az utolsó valódi fér-fiakkal. És azóta? Vízfejű hercegecskék és hájas kapitalisták, akik csak a bendőjük megtömésével foglalkoztak. És a zsidók, mindenekelőtt. (*Elhallgat*) Na de azt hiszem, eltértem a tárgytól. Persze nem igazán.

KÜSTRIN Miről akar velem beszélni, miniszter úr?

GOEBBELS (*elgondolkodva forgatja a poharát*) Nehéz napok, igen . . . Itt van például ez a maguk színháza is. A színházakat a háborúk miatt eddig is jelentős megszorítások érték. Ezt a színészek legtöbbször atrocitás-ként fogta fel, támadásként, amely személyesen ellene irányul. Előbbre kellett hozni az előadásokat. Kisebb gázsí. Behívók. Kevesebb díszlet, kevesebb jelmez, kevesebb áram, nagyszájú rendőrtisztek, betiltott darabok. Megannyi sérelem. Ostoba volnék, ha ezt nem érteném meg. Mi a véleménye?

KÜSTRIN (*nagyon figyel*) Nehezen élünk, igen.

GOEBBELS Pedig most még rosszabb jön. Ezt itt még nem tudja senki. Persze Reinecke, de hát ő én vagyok. Asszonyom, a színházaknak vége. A Heidler-színház is vége. Úgy is mondhatnám, hogy ezek a Heidler-színház utolsó napjai. Most megdőbbsz, látom. El is hiszem, el is hiszem. De persze ez nem végleges intézkedés, a háború menete kívánja most így. Nehéz napok jönnek, a birodalom súlyos éveket él. Egy Gauleiter azt mondaná: színházak, kabarék, lokálok? Vége. Nincs itt az ideje a hejehujának, tűnjön el. Nekünk azonban tovább kell látnunk.

KÜSTRIN (*fakó hangon*) Mikor lesz ez, miniszter úr?

GOEBBELS Amint visszatérek Berlinbe. A rendelet már csak az aláírásomra vár. Bezárom a színházakat szerte a birodalomban, mielőtt valami jóvátehetetlen történik velük. Ért engem?

KÜSTRIN És mi lesz a színészekkel?

GOEBBELS Nos, mindent, ami jegyre van, megkapnak továbbra is, erről gondoskodom. A férfiak persze mennek katonának. Az épületek? Nyilván valamire használni fogják, ezt én nem tudom. De hát ide is beköltözött valami tűzoltószertár, a hátsó traktusba, azt mondta az igazgatója.

Küstrin hallgat

De önre más vár, Hanna. Talán ezért is vagyok itt. Maga velem jön Berlinbe . . . persze, ha beleegyezik. (*Kicsit gúnyosan*) Azért minden színházat nem zárunk be. És ott a film! Az ön kiaknázatlan lehetősége. A film! Gondolkozik? De hát miért?

KÜSTRIN Felesleges gondolkoznom. Felesleges gondolkoznom, nincs min. Csak . . . még egy-két hetet kérek. Hadd maradjak még két hétig.

GOEBBELS (*nevet*) Hát én sem úgy gondoltam, hogy beül velem most az autóba! Persze, akkor jön, ami-kor akar. Vegyük úgy, hogy szabadságon van. Vegyük úgy, miért ne.

KÜSTRIN (*kiszáradt torokkal*) Szóval még két hét?

GOEBBELS Két hét, aztán találkozunk. (*Nevetve hátradől a székében*) Hanna Küstrin, Hanna Küstrin, szép név, jó név, soha alkalmasabb nevet. Maga a karrier küszöbén áll. Micsoda karrier! (*Nevet*) Nem szédül?

III/3.

Park a színház előtt, kis tóval. Villogó tompa fények, a város csendes. Poelz és Irene

POELZ (*ül egy virágágyás közepén*) Október van, még-is mennyi minden virágzik.

IRENE A hegyekben meg már havazik, ha igaz. POELZ

Micsoda virágok! Úgy érzem magam, mint egy tündéerkertben.

IRENE A virágok mindenütt egyformák.

POELZ Haha! Nézd csak meg ezeket egy piaci bádög-vödörben. Még ebben a félhomályban is, ezek a színek megvadulnak, az illatok önmaguktól részegek, minden forr, ez egy lázadás. Egy lázadás! Mennyi faj és mennyi jellem! Ismered a virágokat, Krauss?

IRENE Látom, eltiprod a lázadást.

POELZ Én egyiket sem ismerem. Hogy is ismerhetném? Ezek ezer éve itt burjánzanak, az unott Duna partján. És fenn a lombok! Katedrális, rettentő zöld boltozattal, a fű sziszeg a léptek alatt, itt még a madarak is né-mák. Ah, Krauss, áhitatot érzek!

IRENE Mert hülye vagy.

POELZ Látod ezeket a vörös szirmokat? Ezek nem gyógyuló sebek, harciasak és ijesztőek. És ez itt? Egy-egy hízelgő illat, az alkudozó lányok virága, hogy simul a tenyérbe!

IRENE Ne haragudj, nem figyeltem.

POELZ Most rajtakaptalak! Te álmodozol. Ah, Krauss, neked lelked van.

IRENE Valóban.

POELZ Hiába a gúnyos arc! Hiába minden hüvösség, lebuktál. Ez a mesebeli rét téged is elbűvölt. Nézz körül, ezek talán egy nem evilági üzenet jelzései, ki tud olvasni belőlük? Olvasni kéne őket.

IRENE Bámulatos.

POELZ Én néha azt hiszem, hogy meg lehet sejtteni a dolgokat. Ha csak egy kicsit jobban akarnám. Ásítasz?

IRENE Ah, bizony, tisztelt uram, kicsit beszívtam. Meg aztán fázik is a fenekem itt a földön.

POELZ Megsejtteni a dolgokat, ez valami előkelő. Legyünk előkelők.

IRENE Helyes! Legyünk előkelők.

POELZ A múlt! Kit érdekel a múlt.

IRENE Úgy van, úgy van.

POELZ De a jövő, hah, a jövő egy tündér, nagy ígélet.

IRENE (tapsol) Elő a tündért, elő! Nézzen a szemembe.

POELZ Úgy van. Hiszen ez itt a tisztesség háza, valamelyik isten kegyelméből. Pityeregsz, édes? Avagy ne bizzunk ennyire egy divatjamúlt varázslóban? Nohát, isten veled, bűvös képzelet. Temessük csak, földet rá, szaporán.

IRENE Csak semmi lelkiábránd! Varázsoljunk! POELZ Ó, kiváló ötlet. Ez egy elsőrangú nap, érzem. Nem baj, hogy részeg vagyok?

IRENE Ah, a részegség szükséges, hova gondolsz? Hogy volnánk képesek bármi bűvészetre, ha nem volnánk berűgva?

POELZ Kiváló, éljen!

IRENE Már beindult a nagy misztérium, öltünk harcias pofát. Te vagy az elvarázsolt herceg, gonosz átoktól gyötört.

POELZ Ah, milyen világ ez? El vagyok varázsolva.

IRENE Csak semmi komolytalanság! Pofákat befogni, a lélek nagy trükkje, ime, itt van. Hol vannak a segédek? Száz acélkar a nyájkolomp és a városok dala, napkeleti dinasztia, barbárság és bűbáj! Titkos fürdők, bűvös álom, az alvilág himnusza, sátán szörnyei. Rossz szellem! Harcolsz még, de bukásod megérett. Jól látom hát, mindenki egybegyűlt? Keverjük a katlant, Poelz, a jellemed fortyog itt.

POELZ Ah, mit kavarsz? Babérliget! Romok, vizesés a szurdokokban, paloták orma, ezüst felhők! Illatok! Márvány és vasak. És az érzéseim! Virágos mezők. az est melódiái, káprázatok, egyházak, becsvágy. Hévség és gyengeség.

IRENE Macska lába, sárkány körme, újszülöttek farkas-

börbe,

pokolkó és szörnyű méreg, sáska, pók és bükkfakéreg.

Kigyó farka, varjú hája, ártatlanok egy határba. Kavarogj a katlanomba.

POELZ Erő feszül bennem, hatalmas erő! A sorsom a kezemben van. Egyetlen mondatba foglalom az emberiség történelmét, kezem ügyében csecsebecsék és tömjén.

IRENE A pokol adományai a legnemesebb gyermeknek. Forró szerelem nemes és egészen nemtelen hölgyek iránt, kőszá léptek üres külvárosokban, könnyelmű suttogások. Térdelj le, színésszé avatlak, ime, mától vesd meg a színészetet.

POELZ Két színes törpe siet elő, a hallás, a tapintás, a bíbor és a kék.

IRENE Gondolnod se kell többé magadra. És felruház-lak a látás szimfóniájával. Borzalmas zene! Látod-e már a véletleneket? A szóbeszédnek csapata gyülekezik, e pillanatban születik a hirneved. Már tudsz egyet-mást. Légy gonosz!

POELZ A jóságom tévelyeg.

IRENE Légy szép!

POELZ Boszorkányfűst, semmit nem ér.

IRENE Légy jótékony és gógós. Térdelj le a magas méltóságok előtt. Légy jellem! Rút, kövér varangyom, a varázslat, ime, beteljesült, hah, nincs több keserű óra. E perc hozta el jutalmadat. (Megcsókolja)

POELZ Rettenetesen berűgtam, de semmi baj. A mindenit, itt meg hattyúk vannak! Azt hittem, ezek ilyen-kor már nincsenek itt.

IRENE Ezek ludak, te lökött. Vadludak. De furcsa, hogy ilyen görbe a nyakuk, nem? Rossz lehet nekik, igazán. Sajnálom őket. Mit gondolsz, eltalálom ezzel a kövel?

POELZ Elég messze van.

IRENE A pokolba a körülmenyességgel, ez a sportrekordok országa. Puff, nem találtam el. De majdnem! Nem próbálok meg, kis hercegem?

POELZ Jól néznénk ki, ha valaki meglátná!

IRENE Ugyan, ne fogd vissza magad, a rossz hajlamok tragikusak, rajta. Nem érzel talán több erőt, ha a karodra teszem a kezem? Nem leszel bátrabb, ha át-ölellek, hm? Nem mosolygysz, ha rád mosolygok?

POELZ Ez mellétalált.

IRENE Majd a következő. Bravó, tudtam! Annyi neki, ez megkrepált. Gusztustalan gnómok, idejöttek, hogy sajnáltassák magukat. Ez elpatkolt, kiváló.

POELZ Hogy repül a többi.

IRENE Elég egyet elintézni, az egész banda eltűnik.. Beszartak. (Hanyatt dől) És most pihenhetünk. Próbáljuk elfelejteni a bűneinket. Nézd, kék az ég, milyen kék! Ez bűnbocsánat. A szemem, látod, milyen színű?

POELZ Ó, én úgy meg vagyok hatódva! Krauss, neked bevallom, én elveszem feleségül a Küstrint.

IRENE Helyes, helyes, kis herceg. Boldog leszel, ez nyilvánvaló.

Hosszú csók

POELZ Döntöttem, elveszem őt. Megnősülök, Krauss, érted te ezt? Istenem, egy gombóc van a torkomban. Gyerekeim lesznek, hat elátkozott gyerekem. Hat ördög. de én imádni fogom őket.

IRENE Hozd el ide őket, vadludak mindig lesznek. POELZ Új élet, szép új világ! Üvöltök, igenis, üvöltök.

Törjenek be az ablakok, ébredjen fel mindenki! Akár az oroszok is jöhetnek. Boldog vagyok, az anyákat! IRENE (nagyot nevet) Jézus Mária, minket mindjárt be-

visznek. .

POELZ A drága szép keserves anyákat! Vörös az ég alja, a nagy Poelz visszatért közétek. Beszartatok vég-re?

IRENE (egyfolytában nevet) Üristen, kavarog a gomb-rom.

POELZ (a mellét döngeti) Poelz! Poelz! Poelz! Ócska bagázs,

reszkessetek!

Csókolóznak

IRENE Az a bajod neked is, Poelz, hogy szerelmes vagy belém. POELZ Meglehet. (Dünnög) Te tényleg nagyon szép vagy.

IRENE A Gratte is, csak bámul nagy szemekkel. Aztán tegnap megkérte a kezem. (Nevetgél) Egy nagy csokor vörös rózsával. (Hirtelen) Tudtad te, hogy engem már a Heidler is lefektetett? Pedig ő öreg.

POELZ (motyog) Ó, a vörös! Olvadt arany. Micsoda csokor! Bíbor és lila és mályvaszín. Orgonák illata és párnák rancái. Ó, a lila. Suttogások színe, könnyelmű estéké. A hajnali félelem, álmos zsalugáterek. Molyrágta hölgyek, csipkék, teadélutánok. Tömjének, karingek, apácák hada.

IRENE Az orgonát utálom.

POELZ Ó, a vörös! Ez fuldokló düh. Ez Spanyolország. Ez vér fehér kendőn. Mondd, Krauss, hol a híres ön-bizalmunk? Ah, te csak vihogsz.

IRENE De a Reinecke az igazi. Ő elvisz innen. Ma mondta, teneked nem szabad tudni. . . itt mindennek vége.

POELZ Mit fecsegsz? Csak nevetgélj, nem értesz sem-mit.

IRENE (gügyögve megpofozza) Na gyere ide, kis idiótám.

(Megcsókolja)

POELZ Te átkozott vagy, Krauss, neked nincs célod az életben. Nincsen célod.

IRENE Mindenkinek van célja. Heidlernek is, nekem is. Heidler meg akarja menteni a színházát, én meg el akarok kerülni innét. Te meg boldogságra vágysz. De te nem számitasz. De a legszebb célja Gratténak van, ő le akarja rajzolni az anyját. Hatéves volt, amikor meghalt az anyja.

POELZ (motyogva) Miért nem fényképezte le?

IRENE Egy hatéves gyerek nem tud fényképezni. Nincs róla fénykép.

POELZ *(üvöltve)* Miért nem fényképezte le?

IRENE Fél éjszaka rajzol, már egy éve. Pedig azt se tudja, mi a rajzlap és mi a grafit. És azt se, mi az, amit le akar rajzolni.

POELZ *(mint döntőbíró, tagoltan)* Az anyákat le kell fényképezni. Jézus Mária, én hullarészeg vagyok. IRENE Szerencsétlen hülye. Nem fog lerajzolni senkit, már mindent elfelejtett.

POELZ Én irigylem. Én mindenkit irigylek, akinek célja van. Én magamat is irigylem. Gyere, csókolj meg.

Csókolóznak. Kitérülnek a színház kapui, a színészek és vendégek nagy lármával kitódulnak a lépcsőre. A szigorú tilalom ellenére, a nagy vendég tiszteletére felgyújtják a kinti nagy reflektorokat

(Motyogva) Mi lesz itt? Aha, fotót csinálnak a társaságról. Igen, igen . . . emlékezetes nap. IRENE b, én odamegyek. *(Hozzájuk szalad)*

A tömeg nevetgélve, kiabálva helyezkedik a bejárati lépcsőn

KÜSTRIN *(Heidrel a tömegben)* Heinrich, én ma alig tudtam a szerepemet.

HEIDLER Mert ideges vagy. És kimerült. Nem kell idegeskedni.

KÜSTRIN Szörnyű. Tudod, néha félek, hogy megváltoztam.

HEIDLER *(hümmög)* Nem hiszem. Senki nem változik igazán. Minél inkább változik az ember, annál inkább ugyanaz. *(Körülnéz)* Hol van Siegfried?

KÜSTRIN Nem tudom. Bent még láttam. Elég sokat ivott, talán lefeküdt. *(Hirtelen megsimogatja az igazgató arcát)* Szegény Heinrich.

HEIDLER Neked meg mi bajod?

KÜSTRIN Nem tudom. *(Csodálkozva)* Hogy reszket a kezem! Nézz ide, nézd!

A sokaság a fotózáshoz helyezkedik, már feltűnt a fényképész is. A Figaro színészei és a vendégek, mindenki a lépcsőn, fényképhez illő arcot öltve. Rokokó dámák és urak, rizsposros parókák hollófekete egyenruhákkal, csizmákkal, karszalagokkal keverten. Mindenki mosolyog

POELZ *(hangja. Üvölt)* Uraim! Uraim! Higgyék el, meg vagyok hatódva! *(Most feltűnik, ketten támogatják. A hangja elcsuklik, de üvölt)* Uraim! Én csak annyit mondom, éljen Németország! *(Emeli poharát, és holt-részegen hanyattdól)*

Távolabb

WIESEL *(összeszűkül szemmel)* A tisztaság, Hofmann, a tisztaság, ez az, ami ezekből az állatokból hiányzik.

A bonviván ott hátul, ez a nyomorult senki, és Heidler, aki gyűlöl minket, és sápadtan csókol kezét a tizenöt éves lányomnak is. Színészek, akik bármit meg-tesznek, hogy a frontot elkerüljék, férfiak, akik nem férfiak, nők, akik nem nők. Tudja, honnan kaptuk a legtöbb névtelen feljelentést? Innen, innen, Hofmann. A Heidler-színház. Cafkák, buzeránsok, kék hajú nők, zsidók, szoprán férfiak, heréltek kórusa, állati mocskok. Hajnalig leszopják magukat, kétségbeesve és vihogva, és reggel feljelentik egymást, mert a cigaretta angol, a pezsgó meg brazil. *(Torzult arccal)* Undorító, undorító, undorító. Eltakarítom ezt a mocskot, Hofmann, nem bírom már. Nem fékez meg semmi, a türelem kora lejárt, reszketek, ha eszembe jutnak.

TISZT Mi a teendő, Brigadeführer úr?

WIESEL *(már megnyugszik)* Ugyan, Hofmann. El kell takarítani őket, minden kötelezettség nélkül, ahogy egy házaló mondja, amikor mosógépet hoz próbára. *(Hidegen mosolyog)* Én ugyanis házaltam is, Sturmbannführer, vállfákkal, mikor munkanélküli voltam. *(Megkeseredik az arca)* Ez persze megalázó.

TISZT Én egy építkezésen dolgoztam, Brigadeführer úr. *(Habozik)* Betont kevertem.

A vendégek még nem oszlanak, lemezjátészó bógi Lohengrin indulóját. Az utcasarkon felbukkan egy tejes-kocsi, a reggel első hímöke, és az első siető gyalogosok csodálkozva fordulnak erre

FÜGGELÉK

A kabaréénekesnők dala a III. felvonásból 1. Az

élet jó	2. Az élet szép
Az élet szép	Az élet jó
Ennyi nálam	Ha bögök is
Ma épp elég	Az rendhagyó
Egy szép fiú	Oly egyszerű
Hogy vig legyek	Ma minden itt
Egy rossz fiú	És nacceru
Hogy mondja meg	A mindenit
Hogy rosszkedvű	Nem éltünk mi
a mért legyek	Még így soha M
Csak mondja azt	Ki tagadná Az
	ostoba
Az élet szép.	Ma jól vagyok
Nálam ennyi	Holnap hogyan?
Untig elég	Holnap ma még
Ha mégse az	Oly messze van
Hát annyi baj	Egyszer igen
Az nem vigasz	Maj vége lesz
Ha felkavar.	Sok éve már
Kis örömök	Hogy mondom ezt A
	törvényünk
Kis bánatok	Ki húzza át?
Ma élünk még	Hát meghalunk
'Sztán jó napot.	És jóccakát.